

ženska, kateri ni mar njegove goreče ljubezni... Ta ljubezen je — da se predolgo ne zamudimo pri tej reči — le poetiška fikcija; to hrepenenje po izvoljeni devici je simbol hrepenenja po nedosežnem idealu!... Taka v pravem pomenu poetična ljubezen pesnikova mora torej biti nesrečna, in otročje je vprašanje, kaj bi bilo, ko bi uslišana bila Prešernova ljubezen!«

Skratka: dokler J. K. ne dokaže, bodisi da je večina ljudi mazohistov (kar se mi zdi zelo dvomljivo) bodisi, da je bil mazohist Prešeren kot posameznik in samo on (kar je po njegovi lastni izjavi nemogoče dokazati), tako dolgo ga bomo nehoti prisiljeni imeti na sumu, da poskuša privleči iz ropotarnice Stritarjevo ultraromantično legendo o pesnikih, jo nekoliko skratčiti in drapirati z ustrezno modernejšim antropološkim aparatom ter jo prodati Slovincem kot začetek »antilegende« o Prešernovem življenju.

Naj mi bo ob tem dovoljena dobronamerna splošnejša pripomba. Odkrito priznam, da spadam med velike občudovalce neposnemljivega, nadvse subtilno mokantnega sloga, ki ga je razvil J. K., in da tako rekoč proti svoji volji uživam v njem, tudi kadar postanem sam njegova žrtev. Ta slog se mi zdi prav gotovo eden od vrhunskih dosežkov esejistične slovenščine. Vendar je lahko tudi zelo dvorezen meč. Imanentna mu je namreč aspiracija na suverenost nad svetom; takšno aspiracijo pa mora konkretna vsebina spisov v tem slogu nenehno potrjevati in upravičevati, sicer se človek z njim kar mimogrede »noter položi«. Skratka, tak stil pomeni najbrž precejšnje profesionalno tveganje.

Sicer pa se nam godi podobno skoraj vsem pišočim, saj skoraj vsi kažemo, v vrsticah ali med njimi, podobne aspiracije, in če opominjam J. K., opominjam pravzaprav samega sebe.

M. Kr.

JOŽE JAVORŠEK V ROMUNII

Jože Javoršek je v svojem Romunskem dnevniku (Delo, sobotna priloga za 6. novembra 1971) — ki bi ga pa podpisani J. K. vseeno rajši imenoval kar Slovenski dnevnik, saj govori čisto malo o Romunih, kar naprej pa samo o Slovencih — Jože Javoršek torej je v omenjenem slovensko-romunskem ali romunsko-slovenskem potopisu zapisal med drugim stavek: »Kot član Dramaturškega kolegija Drame SNG sem dal pobudo za ustanovitev Slovenskega eksperimentalnega centra pri Drami SNG, a vodila naj bi ga slovenska sekcija Zveze gledaliških kritikov in teatrologov.« Nato pa nekaj odstavkov naprej še stavek, ki je s prejšnjim v bolj ali manj oddaljeni logični zvezi: »Celo veliki delilce pameti J. K. je v članku ‚Bojkot režiserjev‘, ki je bil objavljen v eni zadnjih števil Sodobnosti, zapisal, da je ideja o slovenskem eksperimentalnem centru zastarela in nezadostna.«

Tako torej. Jože Javoršek je užaljen, ker je J. K. v članku, ki seveda sploh ni bil članek, ampak zelo preprosta glosa, izrekel mnenje, da je ideja o slovenskem eksperimentalnem centru, za katerega je — kot smo zmogli citirati — dal pobudo Jože Javoršek, zastarela in nezadostna. Toda prav v imenu prizadetega J. K.-a moram užaljenost Jožeta Javorška postaviti na laž; ideja, ki naj bi bila po mnenju J. K.-a zastarela in nezadostna, sploh ni ideja Jožeta Javorška, ampak čisto preprosto ideja samega J. K.-a. O tem je bilo v glosi Bojkot režiserjev rečeno tole: »Prav zato se zdi ideja o slovenskem gledališkem eksperimentalnem centru, kjer bi se zbirale avantgardne skupine pod varstvom kake posebne ustanove — ideja, ki jo je bilo mogoče še pred časom s precejšnjo upravičenostjo zagovarjati — že zastarela in nezadostna.« In kdo je »pred časom upravičeno zagovarjal« to idejo? Morda Jože Javoršek? Nikakor ne, pač pa J. K. v svojem pri-

spevku h gledališki anketi (Sodobnost 1969). Tu stoji: »Avantgardne težnje bi se morale izživeti in tudi zavestno formirati zunaj Drame, morda v obliki posebnega centra za moderno gledališko dejavnost, ki bi združeval svobodne skupine in jim dajal prave institucionalne možnosti.« J. K. v glasi Bojkot režiserjev torej nikakor ne zavrača Jožeta Javorška, ampak samega sebe in svojo nekdanjo idejo o potrebi avantgardnega ali eksperimentalnega centra. Seveda je čisto mogoče, da je imel Jože Javoršek že v tistem času podobno idejo, toda o tem J. K. seveda ne ve ničesar. Pač pa je najbrž res, da je Jože Javoršek dal pozneje v ljubljanski Drami pobudo za podobno reč, s to razliko seveda, da bi takšen center moral biti pod streho Drame, ne pa sam zase — kar se zdi J. K.-u samo po sebi čisto mogoče in daleč od tega, da bi bilo kakorkoli nemoralno. Toda naj bo tako ali drugače — razloga biti užaljen vsekakor nima Jože Javoršek; zaradi zlonamerne izjave J. K.-a o »zastareli in nezadostni« ideji je lahko užaljen samo J. K. Kar pa zadeva »velikega delilca pameti«, o katerem govori Jože Javoršek po romunsko, vendar v pravilni slovenščini, moram v imenu J. K.-a izjaviti, da se J. K. nima za delilca pameti, ker pameti tistim, ki jo že imajo, ni mogoče deliti, tistim, ki je sploh nimajo, pa seveda tudi ne, toda iz drugačnega razloga.

V svojem romunsko-slovenskem dnevniku se Jože Javoršek še enkrat spotakne ob delilca pameti J. K.-a, in sicer tam, kjer pravi: »Premišljam torej o slovenskih intelektualcih in presojam, kakšen je bil in kakšen je še njihov odnos do ljubljanske Drame.« Moj bog, ali je Jožetu Javoršku res potrebno toliko razmišljati o slovenskih intelektualcih, pa o njihovih odnosih do ljubljanske Drame in še marsičesa — in to celo v Romuniji! In česa se je spet domislil naš slovenski popotnik na svojih neslovenskih potovanjih? »Naj-

značilnejši primer teh odnosov vidim v glasi J. K. v Sodobnosti. V tej glasi J. K. ljubljanski Drami odreka središčno vlogo, namiguje, da je ta vloga uzurpatorska in nakazuje vrsto možnosti za razblinjenje te najmogočnejše slovenske kulturne institucije.« Kot lahko vsakdo vidi, so ti stavki seveda hujši primer od tistih, v katerih se je Jože Javoršek spotaknil ob J. K.-a zaradi nesrečnega nesporazuma. Zato podpisane mu ne ostane kaj drugega, kot da v imenu J. K.-a poda tole slovesno izjavo:

1. Ni res, da bi bila najznačilnejši primer za odnose slovenskih intelektualcev do ljubljanske Drame ravno glosa J. K.-a; ta najznačilnejši primer je pač kakšna druga glosa, razprava ali celo potopis.

2. Najbrž ne bo držalo, da je J. K. v svoji glasi odrekel ljubljanski Drami središčno vlogo; takšne vloge ji ne more nihče odreči, odpove se ji lahko edino sama.

3. J. K. v svoji vlogi ni prav nič namigaval, da je vloga ljubljanske Drame uzurpatorska. Kolikor je iz glose videti, sploh ne govori o tem, da bi si Drama koga uzurpirala ali da bi si kdo Dramo uzurpiral. Kjer pa torej ni ne uzurpatorjev ne uzurpiranih, tudi ni videti uzurpacije.

4. J. K. v svoji glasi nikakor ni nakazoval možnosti za razblinjanje ljubljanske Drame. Da bi kdo od zunaj razblinil Dramo, ne, to bi bila najbrž le prehuda artistska akrobacija. Lahko se seveda razblini sama, toda na to možnost J. K. ni niti malo namigoval.

3. J. K. v svoji glasi nikjer ni trdil, da je ljubljanska Drama najmogočnejša slovenska kulturna institucija, zanikal pa tega tudi ni. Najbrž iz preprostega razloga, ker sploh ne ve, kaj je v slovenski kulturi tako zelo najmogočnejše, da bi se dalo o tem na ves glas govoriti. O čem takem se dá Slovencem govoriti najbrž samo v Romuniji.